

УДК 343.16+343.37

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.2.22>

НАГЛЯД ЗА ВИЯВЛЕННЯМ ТА РОЗСЛІДУВАННЯМ НАРКОЗЛОЧИНІВ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ НАПРЯМ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шеліховська Ірина Юріївна,

прокурор

Вінницької окружної прокуратури Вінницької області

У статті визначаються теоретичні підстави та практичне підґрунтя виокремлення нагляду за виявленням та розслідуванням наркозлочинів як специфічного напрямку прокурорської діяльності. Викладено авторський підхід до розуміння поняття наркозлочинів (з урахуванням законодавчого розмежування кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки) як суспільно небезпечних діянь у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, за вчинення яких передбачене основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу в розмірі більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Розкрито зміст понять «виявлення наркозлочинів» та «розслідування наркозлочинів» як двох послідовних, взаємопов'язаних етапів протидії наркозлочинності працівниками оперативних підрозділів та слідчими органів досудового розслідування. Обґрунтовано, що прокурорському нагляду за зазначеною діяльністю притаманні: особлива актуальність, обумовлена високими ризиками порушення законодавства її суб'єктами (від ігнорування виконання своїх обов'язків до штучного створення показників і долучення до організації незаконного обігу наркотиків); специфічні риси, зумовлені особливостями протиправних діянь у сфері наркообігу та роботи з їх виявлення та розслідування; нормативна невизначеність, обумовлена вадами законодавства та недостатнім урегулюванням на рівні підзаконних нормативно-правових актів; брак науково обґрунтованих методик. Обґрунтовано необхідність проведення подальших наукових досліджень з метою розроблення теоретичних засад прокурорського нагляду за виявленням та розслідуванням наркозлочинів, практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективності такого нагляду, а також виявлення проблем, що існують у цій сфері та визначення шляхів їх вирішення.

Ключові слова: прокурорський нагляд, виявлення наркозлочинів, розслідування наркозлочинів, законність, оперативні підрозділи, органи досудового розслідування.

Shelikhovska Iryna. Supervision of the detection and investigation of drug related crimes as a specific directions of the prosecutorial activity

The article reviews backgrounds and basis for distinguishing supervision over the detection and investigation of drug related crimes as a specific area of prosecutorial activities. The author's approach to understanding the concept of drug related crimes (taking into account the legal distinction between criminal offenses into felonies and criminal misdemeanours) as socially dangerous acts in the illegal circulation of drugs, psychotropic substances, precursors and their analogues, for the commission of which the main punishment is imprisonment or a fine in the amount of more than three thousand tax-free minimum incomes of citizens. The concept content of the "detection of drug related crimes" and "investigation of drug related crimes" as two consecutive, interrelated stages of combating drug related crimes by operational units and investigators of pre-trial investigation bodies is opened. It is substantiated that supervision of the specified activity is characterized by: specifically relevant given the emerging risks associated with the violation of legislation by its subjects (from ignoring the performance of their duties to artificially creating indicators and joining the organization of illegal drug trafficking); specific features caused by the peculiarities of illegal acts in the field of drug trafficking and work on their detection and investigation; regulatory uncertainty caused by defects in legislation

and insufficient regulation at the level of supporting legislation; lack of scientifically based methods. Necessity of conducting further scientific research in order to develop the theoretical foundations of supervision over the detection and investigation of drug related crimes, practical recommendations for ensuring the effectiveness of such supervision, as well as identifying the problems that exist in this area and determining ways to solve them is proved.

Key words: *prosecutorial supervision, detection of drug related crimes, investigation of drug related crimes, legality, operational units, pre-trial investigation bodies.*

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії проти України суттєву небезпеку для держави і суспільства становлять внутрішні загрози, в числі яких особливе місце посідає злочинність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів (наркозлочинність). Кримінальні правопорушення у цій сфері спричиняють поширення наркоманії та деградацію частини суспільства, руйнують генофонд нації, сприяють вчиненню наркозалежними особами широкого спектру інших злочинів – від хуліганства та крадіжок до розбоїв та умисних вбивств.

Наркозлочини, здебільшого, вчиняються в умовах неочевидності із застосуванням різноманітних схем та засобів конспірації та за відсутності потерпілих. Це зумовлює їх високу латентність. Тому офіційна статистика неспроможна відбити реальну картину наркозлочинності (звіти правоохоронних органів переважно містять інформацію лише про ті злочини, які були викриті оперативними підрозділами за власною ініціативою). Це надає можливість маніпуляцій з показниками заради виконання вимог, які ставить перед оперативними підрозділами та органами досудового розслідування керівництво відповідних міністерств і відомств. Як наслідок, виникає проблема оцінки ефективності протидії наркозлочинності оперативними підрозділами й органами досудового розслідування та неефективності відомчого контролю.

Вивчення практики засвідчує, що зазначені маніпуляції, у числі іншого можуть здійснюватися і за рахунок штучного створення показників шляхом застосування провокацій вчинення наркозлочинців (замість реальної протії даному виду кримінальних правопорушень). Крім того, ураховуючи надприбутки, які забезпечує наркобізнес, завжди існують високі ризики залучення до нього правоохоронців з метою забезпечення без-

пеки, організації та координації злочинних оборудок.

Ураховуючи наведені вище обставини та ризики, можна стверджувати, що важливим та ефективним інструментом забезпечення добросовісності, ефективності та законності виявлення та розслідування наркозлочинців є прокурорський нагляд за органами які здійснюють оперативно-розшукову діяльність та досудове слідство. Проте сьогодні здійснення такого нагляду пов'язане з низкою юридичних та організаційних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблем протидії наркозлочинам зумовлює активність їх досліджень фахівцями у галузі криміналістики, кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Зокрема, останнім часом праці присвячені вирішенню цих проблем опублікували С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Ю. В. Баулін, Д. В. Головін, О. М. Джужа, М. В. Корнієнко, Д. Й. Никифорчук, І. О. Папуша, Є. В. Поляков, А. А. Саковський, А. М. Черняк, Б. В. Щур, Т. Г. Щурат, О. Ю. Татаров та інші вчені.

Сьогодні не бракує уваги науковців і питанням прокурорської діяльності. Останнім часом цьому напряму досліджень присвятили свої роботи Ю. П. Алєнін, А. М. Бабошин, І. В. Вернидубов, О. В. Капліна, Ю. В. Коробко, Ю. В. Кушнерик, О. П. Кучинська, В. О. Попелюшко, М. А. Погорецький, О. В. Попович, М. В. Руденко, І. В. Рогатюк, В. В. Сухонос, І. О. Сухачова, А. Р. Туманянц, М. В. Черноусько, І. І. Шульган, М. Є. Шумило І. В. Щербина та інші.

Разом з тим, комплексного дослідження прокурорського нагляду за виявленням та розслідуванням наркозлочинів досі не проводилося. Протягом останнього десятиліття наукові розвідки цього напряму представлені поодинокими науковими статтями, де досліджуються лише окремі аспекти даної проблематики [1; 2].

Мета статті – обґрунтувати доцільність теоретичного та практичного виокремлення нагляду за виявленням та розслідуванням наркозлочинів як специфічного напрямку діяльності прокурора.

Складність та відсутність у законодавстві філологічної конструкції «Прокурорський нагляд за виявленням та розслідуванням наркозлочинів» зумовлює те, що для досягнення поставленої мети необхідно: сформулювати розуміння змістовного навантаження кожного із складників цієї конструкції; показати їх взаємозв'язок; довести практичну виправданість саме такого формулювання.

Насамперед, визначимося зі змістом терміну «наркозлочини», оскільки саме на нього нашаровуються решта складників досліджуваної нами діяльності. Зазначений термін, хоча і не вживається законодавцем, широко використовується фахівцями в галузі кримінології, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Це стосується як наукових праць [3–5] та навчальної літератури [6], так і практичної діяльності правоохоронних органів [7]. Аналіз зазначених джерел дозволяє стверджувати, що термін «наркозлочини» використовується для окреслення усіх кримінально караних діянь, передбачених статтями 305–320 КК України. Ми цілком підтримуємо такий підхід, оскільки він дозволяє значно спростити філологічну конструкцію, одночасно охопивши увесь спектр діянь у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Проте при цьому виникає проблема пов'язана з розмежуванням законодавцем кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки.

Вважаємо, логічно буде під наркозлочинами розуміти саме злочини, тобто суспільно небезпечні діяння у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, за вчинення яких передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян покарання, у вигляді позбавлення волі. Щодо кримінальних проступків у цій сфері, то їх виявлення в процесі оперативно-розшукової діяльності та досудового слідства

вважаємо корисним побічним (додатковим) ефектом роботи оперативних підрозділів та слідчих, спрямованої на протидію злочинам. Досудове розслідування таких кримінальних проступків здійснюється у формі дізнання, а тому потребує окремого дослідження.

У зв'язку з викладеним зауважимо, що виявлення та розслідування наркозлочинів фактично є взаємопов'язаними етапами єдиного процесу. Адже виявлення злочинів правоохоронними здійснюється саме з метою їх подальшого розслідування та притягнення винних до кримінальної відповідальності. Крім того, не може бути розслідування латентного злочину, який не виявлено.

Зауважимо, що законодавство не містить визначення поняття «виявлення злочинів» або ж «виявлення кримінальних правопорушень». Поняття «розслідування злочинів» також не зустрічається у законодавчих актах. Проте ст. 3 КПК України містить визначення досудового розслідування та досудового слідства (перше охоплює друге). Так п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України встановлює, що досудове розслідування – це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження. При цьому досудове слідство визначено як форму досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів (п. 6 ч. 1 ст. 3 КПК України).

У першій з наведених дефініцій законодавець визначає досудове розслідування через межі у часі, які відповідають моментам його початку та закінчення й прив'язані до конкретних процесуальних дій. У другій дефініції акцентується на формі діяльності. При цьому зміст цієї діяльності законодавець ні у першому, ні у другому випадку не розкриває. Але розуміння сутності будь-якої людської діяльності, у тому числі юридичної, неможливе без розкриття її змісту.

Вважаємо, що як у теоретичному, так і у практичному плані слід погодитися з думкою М. Л. Грібова та А. М. Черняка, які вважають виявлення та розкриття злочинів складниками протидії злочинності та визначають їх наступним чином: «Виявлення злочинів – це діяльність з пошуку та фіксації інформації про: готування до злочину; замах на злочин; вчинення закінченого злочину»; «Розслідування злочинів – це процес пізнання стороною обвинувачення факту та обставин вчинення конкретного діяння (передбаченого КК України) під час досудового слідства, який у втілюється системі процесуальних дій, що застосовуються з метою виконання завдань кримінального провадження загалом» [8].

Зауважимо, що виявлення злочинів вказані науковці розглядали у площині діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів (тобто, як цілеспрямовану роботу уповноважених суб'єктів з виконання завдань оперативно-розшукової діяльності). Саме в цій площині ми досліджуємо і діяльність з виявлення наркозлочинів. Одночасно допускаємо і нецілеспрямоване (випадкове) виявлення кримінальних правопорушень досліджуваної категорії працівниками правоохоронних органів.

Як виявлення (суб'єктами ОРД), так і розслідування (слідчим із залученням працівників оперативних підрозділів) наркозлочинів підлягають прокурорському нагляду, що зумовлено положеннями ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ст. 36 КПК України.

Незважаючи на те, що формулювання «прокурорський нагляд за виявленням та розслідуванням наркозлочинів» прямо не узгоджується з функціями прокуратури, окресленими у ст. 131¹ Конституції України, термін прокурорський нагляд (за певними органами та певною діяльністю або ж законністю цієї діяльності) широко застосовується у юридичній науці [9–11] та практиці [12;13]

Так п. 2 ст. 131¹ Конституції України передбачає, що прокуратура здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час

кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

Чинне законодавство (як і практика його застосування) за суто формальними ознаками не відповідає наведеній конструкції правової норми основного закону. Адже відповідно до цієї норми, предмет прокурорського нагляду обмежений лише окремими діями органів правопорядку. При цьому поняття органів правопорядку у законодавстві не подається. Слідчі та розшукові дії у КПК України не розмежовані та окреслюються єдиним формулюванням «слідчі (розшукові) дії». З скупного аналізу зазначеної норми та чинного законодавства не зрозуміло: які дії крім слідчих та розшукових слід вважати негласними; чи потрапляють до кола прокурорського нагляду оперативно-розшукові заходи та оперативно-розшукова діяльність загалом.

Вважаємо, що у статті 2 Закону України «Про прокуратуру» досліджувана функція вказаного державного органу сформульована більш коректно ніж у основному законі: «нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство». Цим формулюванням охоплено як усю діяльність оперативних підрозділів, так і діяльність правоохоронних органів в межах досудового кримінального провадження.

Аналіз змісту ч. 2 ст. 36 КПК України свідчить, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням фактично співпадає з прокурорським наглядом за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, а саме є формою його втілення. У зазначеній нормі кримінального процесуального закону окреслено не лише форму, а й зміст діяльності прокурора – через визначення вичерпного переліку його повноважень.

Аналіз змісту ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», дозволяє стверджувати, що прокурорський нагляд здійснюється за усім спектром цієї діяльності (починаючи від заведення оперативно-розшукової справи та звершуючи її закриттям), а не лише за певними негласними діями.

Щодо поняття, змісту, предмета, об'єкта, мети, завдань, та співвідношення

нагляду з іншими видами діяльності прокурора у науковій літературі точиться чимало дискусій. За їх результатами висунуто численні пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Конституції та законів України. Проте законодавець не поспішає втілювати їх у життя, залишаючи певну юридичну невизначеність та колізії між нормами зазначених правових актів.

Відмітимо і те, що законодавець акцентує, що нагляд здійснюється саме за дотриманням законів. У Законі України «Про прокуратуру» – це «дотримання законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство». У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» – це «додержання законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності».

Засновуючись на викладеному, окремі дослідники фактично ототожнюють дотримання законів з предметом прокурорського нагляду [14–16].

Вважаємо такий підхід невиправданим, оскільки дотримання законів певними суб'єктами та під час певних видів діяльності, це те, заради чого здійснюється прокурорський нагляд, те, чого прагнуть досягти його застосуванням, тобто, мета. За зазначеного підходу, в ситуації коли суб'єкт нагляду узагалі не дотримується законів, – зникає предмет нагляду. Так, якщо певний відділ поліції у порушення Закону України «Про поліцію» не виконує своїх функцій, передбачених цим нормативно-правовим актом, то відсутній предмет нагляду (дотримання законів).

З нашого погляду, предметом прокурорського нагляду, слід вважати те, що вивчається у його процесі (заради недопущення, виявлення та своєчасного усунення порушень законодавства), тобто певний вид діяльності конкретного підрозділу або органу (оперативно-розшукова, досудове слідство, дізнання).

З цих причин ми усебічно поділяємо підходи дослідників, які у назвах та положеннях своїх праць, як на предмет прокурорського нагляду вказують на конкретний вид або напрям правоохоронної діяльності. Так, С. М. Князев досліджував особливості прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи підрозді-

лами Національної поліції України [17, 130–135]. А. М. Бабошин – питання прокурорського нагляду за документуванням злочинів у сфері банківського кредитування оперативними підрозділами [18]. В. О. Кучер – проблеми прокурорського нагляду за розслідуванням економічних злочинів [19].

Виявлення та досудове розслідування наркозлочинів, з урахуванням криміналістичної характеристики останніх [20; 21], мають чимало особливостей притаманних саме цим видам діяльності, які відзначають науковці [22–24]. Існування таких особливостей свідчить про те, що і нагляд прокурора за виявленням та розслідуванням наркозлочинів має власну специфіку.

Більше того, сьогодні це фактично визнано науковцями, які досліджують окремі аспекти такого нагляду [1; 2] та практиками, які організують тренінги з даної проблематики та видають методичні рекомендації.

Так у 2022 році Тренінговим центром прокурорів України був проведений курс «Участь прокурора у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів», в межах якого проведено тренінги: «Робота із суб'єктами кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів», «Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів», «Підтримання прокурором публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів» [25].

Цього ж року Департаментом нагляду за додержанням законів Національною поліцією України та органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю Офісу генерального прокурора видано методичні рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у тому числі вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій [26].

Висновки. Виявлення та розслідування наркозлочинів є двома послідовно розташованими в часі складовими (етапами) єдиного процесу, що має власні особливості, обумовлені специфікою протиправної діяльності. Цей процес об'єктивно потребує зовнішнього моніторингу (з можливістю втручання та корегування) через високі ризики, що його суб'єкти (оперативні підрозділи та органи досудового розслідування) можуть ігнорувати приписи законодавства. Роль такого моніторингу теоретично і практично відіграє лише прокурорський нагляд. Остан-

ній через специфіку наркозлочинів та особливості їх виявлення і розслідування набуває власних характерних рис. Тому прокурорський нагляд за виявленням та розслідуванням наркозлочинів потрібно виокремлювати як специфічний напрям діяльності прокуратури, що підлягає науковому дослідженню з метою розроблення його теоретичних засад, науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо забезпечення його ефективності, а також виявлення проблем, що існують у цій сфері та визначення шляхів їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Влад В. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у злочинах у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. 2017. №2. С. 270–273.
2. Папуша І. О. Особливості процесуального керівництва досудовим розслідуванням злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 1. С. 100–104.
3. Орловська Н. Актуальні питання державної політики щодо наркотиків у контексті запобігання наркозлочинності. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. № 2. с. 149–155.
4. Гладкова Є. О., Щербакова А. К. Феномен наркозлочинності в сучасній Україні. *Право*. 2022. № 1. С. 79–85.
5. Корнієнко М. В., Головін Д. В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 188 с.
6. Албул С. В., Бабенко А. М., Гритенко О. А. та ін. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення: коментар до Розділу XIII Кримінального кодексу України. за заг. ред. д.ю.н. І. П. Катеринчука. Одеса: ОДУВС, 2018. 110 с.
7. Положення про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України: затв. Наказом Національної поліції України від 17.11.2015 № 95.
8. Грібов М. Л., Черняк А. М. Протидія злочинності оперативними підрозділами правоохоронних органів: поняття та зміст. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 37–51.
9. Карелін В. В. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів під час виконання кримінальних покарань і пробації в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2021 р., № 1 (71) С. 126–130.
10. Погорецький М., Сухачова І. Прокурорський нагляд за законністю використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на досудових стадіях кримінального процесу. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 64–70.
11. Рогатюк І. В. Прокурор за чинним КПК: обвинувач чи наглядач? *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2 (20) С. 103–111.
12. Наказ Генерального прокурора України від 03.12.2012 № 4/1гн «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність».
13. Наказ Генерального прокурора від 03.08.2020 № 353 «Про організацію діяльності прокурорів з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян».

14. Європіна Л. Предмет прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2. Ч. 1. С. 118–124.
15. Ковальчук В. С. Прокуратура України як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 2(20). С. 65–71.
16. Коник М. Ю. Дотримання законності в діяльності оперативних підрозділів з виявлення фактів одержання неправомірної вигоди службовою особою як предмет прокурорського нагляду. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2015. № 2 (55). С. 214–222.
17. Князев С. М. Особливості прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи підрозділами Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 42. Том 1. С. 130–135.
18. Бабошин А. М. Прокурорський нагляд за документуванням злочинів у сфері банківського кредитування оперативними підрозділами: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2015. 300 с.
19. Кучер В. О. Прокурорський нагляд за розслідуванням економічних злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2015. 19 с.
20. Головін Д.В. Криміналістична характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3. С. 103–111.
21. Корнієнко М. В. Деякі аспекти криміналістичної характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 697–700.
22. Саковський А. А., Климчук М. П. Особливості документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (18). С. 48–59.
23. Поляков Є. В., Щурат Т. Г. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів на залізничному транспорті. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №1. С. 140–144.
24. Коломієць А. Помилки, що виникають при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних з обігом наркотичних засобів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №11. С. 329–332.
25. <https://ptcu.gp.gov.ua/uk/2022/01/uchast-prokurora-u-kryminalnomu-provadhenni-shhodo-kryminalnyh-pravoporushen-u-sferi-nezakonnogo-obigu-narkotychnyh-zasobiv/>
26. Мустеца І. В., Пелепюк О. М., Василенко О. Ю. та ін. Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у тому числі вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій: методичні рекомендації. *Офіс генерального прокурора*. 2022. 45 с.